

1. Wstęp

Lokalne przestrzenie publiczne to miejsca, w których toczy się codzienne życie mieszkańców poszczególnych dzielnic, a także to lokalny krajobraz stanowiący o tożsamości i identyfikacji społeczności lokalnych. Z punktu widzenia mieszkańca i jego codzienności przestrzeń lokalna staje się tą najważniejszą przestrzenią, ponieważ korzysta z niej każdego dnia i spełnia w niej swoje podstawowe potrzeby. Dlatego sieć przestrzeni lokalnych stanowi ważne dopełnienie struktury głównych ogólnomiejskich przestrzeni publicznych miasta.

Podstawowymi użytkownikami lokalnych przestrzeni dzielnic i osiedli są przede wszystkim piesi i z myślą właśnie o nich powinny być one projektowane i urządzane. Zgodnie z ideami Jana Gehl'a:

..."należy dążyć do wzmocnienia roli pieszych, jako elementu zintegrowanej polityki miejskiej, by tym samym miasta tętniły życiem i były bezpieczne, by rozwijały się w sposób zrównoważony". Przestrzenie lokalne powinny sprzyjać spotkaniom i integracji, ale także zachowywać swój indywidualny charakter i lokalną tożsamość. Na odbiór przestrzeni, czy czujemy się w niej dobrze i bezpiecznie, kluczowy wpływ ma jakość krajobrazu – ład przestrzenny. Projekt ma za zadanie ochronę wartościowych elementów krajobrazu i podkreślenie jego wartości.

Gdańskie Przestrzenie Lokalne (GPL) to opracowanie strategiczne poświęcone przestrzeniom lokalnym w dzielnicach i osiedlach, skupiające się na poprawie funkcjonowania i estetyki miejsc ważnych dla lokalnych społeczności oraz na zachowaniu tożsamości miejsca i walorów krajobrazu lokalnego. Celem GPL jest wskazanie sieci przestrzeni lokalnych w każdej dzielnicy Gdańska, ochrona ich potencjału, wzmocnienie wzajemnych powiązań i opracowanie wytycznych do ich zagospodarowania we współpracy z lokalną społecznością. Każda przestrzeń lokalna cechuje się unikalnym charakterem, który jest szczegółowo analizowany, następnie powstają wytyczne urbanistyczne konsultowane z radami dzielnic, by w finale wypracowane kierunki rozwoju odpowiadały potrzebom mieszkańców. Działania te wspierają proces poprawy jakości życia w mieście oraz realizują ideę miasta krótkich odległości. Ponadto opracowane wytyczne kładą nacisk na zazielenianie przestrzeni publicznych i wdrażanie rozwiązań bazujących na naturze (NBS), wzmacniających adaptację miasta do zmian klimatu.

Projekt prowadzony jest przez Zespół Przestrzeni Publicznych i Krajobrazu Biura Rozwoju Gdańska (BRG) – jednostki samorządowej m. Gdańska, w ramach środków własnych i działalności statutowej Biura.

Procesy inwestycyjne realizowane są w ramach środków publicznych lub w partnerstwie publiczno-prywatnym oraz dzięki pozyskanym dofinansowaniom unijnym.

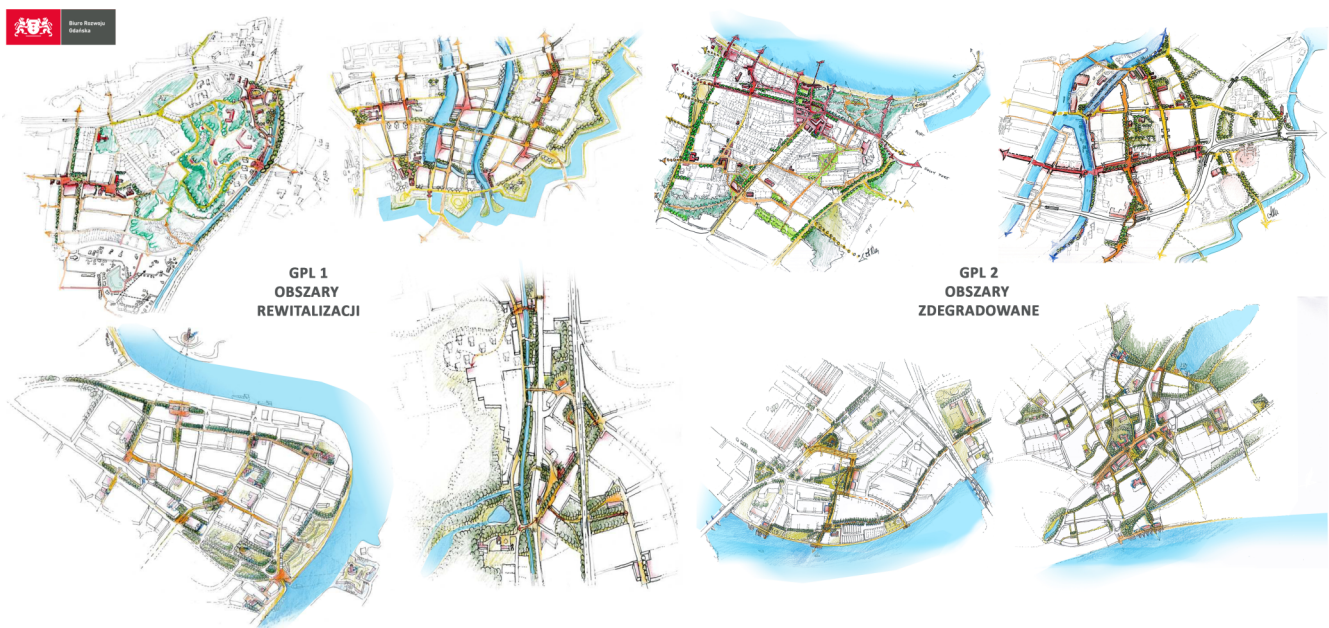
2. Geneza i delimitacja

W roku 2014 miasto Gdańsk uchwaliło Strategię Rozwoju Gdańska 2030+, w ramach której powstało 9 programów operacyjnych, w tym Program Operacyjny Przestrzeń Publiczna przyjęty na lata 2015–2023, którego wdrażaniem zajmuje się m.in. Biuro Rozwoju Gdańska.

Podjęty na początku 2016 r. projekt Gdańskie Przestrzenie Lokalne (GPL) jest elementem realizacji wytycznych ww. Programu oraz jest kontynuowany w ramach nowej Strategii przyjętej w 2022 roku.

Studium GPL jest ściśle powiązane również z innymi ważnymi opracowaniami. Między innymi nawiązuje do licznych opracowań dotyczących przestrzeni publicznych zrealizowanych w Biurze Rozwoju Gdańska w latach 2011–2015, takich jak studia dzielnicowe czy Studium Ogólnomiejskich Przestrzeni Publicznych (SOPP). To ostatnie opracowanie wyznaczało przestrzenie ogólnomiejskie w Gdańsku i zostało zakończone wydaniem w 2014 r. „Poradnika o przestrzeniach publicznych”. GPL jest uzupełnieniem i kontynuacją prac nad przestrzeniami w skali lokalnej. Prace nad GPL podzielone zostały na **3 etapy** ze względu na prowadzony równolegle w BRG Gminny Program Rewitalizacji (GPR).

Prace nad przestrzeniami w **Etapie 1** objęły obszary rewitalizacji (Orunia, Biskupia Górka ze Starym Chełmem, Stare Przedmieście z Placem Wałowym oraz Dolne Miasto i Nowy Port z Twierdzą Wisłoujście). Wytyczne projektowe dla poszczególnych terenów zostały następnie wdrożone w GPR.

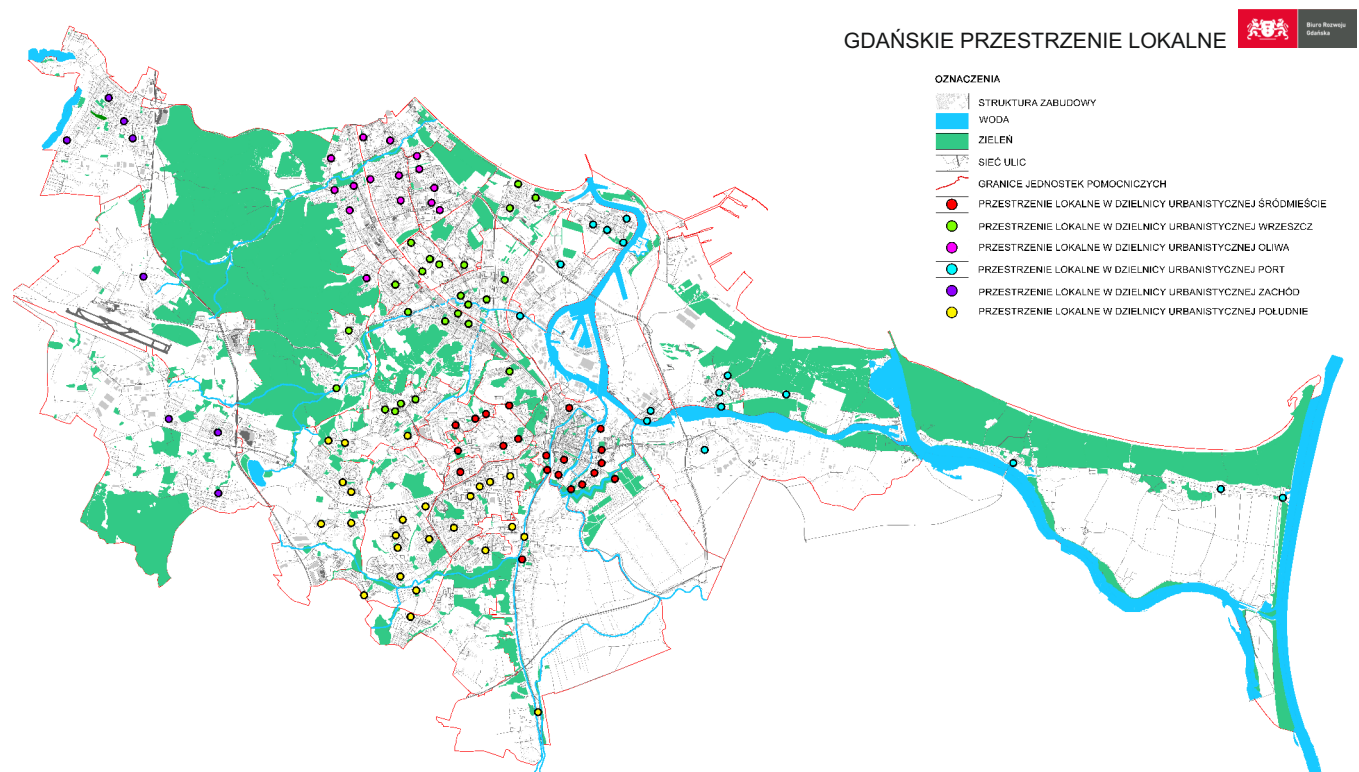
Analizy krajobrazowe w formie aksonometrycznej dla obszarów rewitalizacji i zdegradowanych przedstawiające główne osie widokowe i kompozycyjne, otwarcia, relacje z wodą, ekspozycje oraz sieć przestrzeni lokalnych (Zespół Przestrzeni Publicznych i Krajobrazu, BRG).

Jednocześnie w trakcie opracowywania Etapu 1 zespół autorski stworzył koncepcję modelu struktury przestrzeni publicznych miasta Gdańsk załączoną do części Kierunków Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego miasta Gdańsk (2018 r.).

W roku 2017 r. przystąpiono do **Etapu 2** – obszarów zdegradowanych jako kolejnych wymagających pilnej interwencji i przekształceń, w celu poprawy życia lokalnych społeczności. Granice obszarów zdegradowanych zostały określone w Uchwale nr XXII/607/16 Rady Miasta Gdańsk z dnia 28 kwietnia 2016 r. w sprawie wyznaczenia obszarów zdegradowanych i obszarów rewitalizacji w mieście Gdańsku i są to: Stogi Mieszkaniowe, Przeróbka Mieszkaniowa, Angielska Grobla, Brzeźno – osada rybacka.

Takie etapowanie uzasadnione było koniecznością koordynacji programów z prowadzonymi projektami w przestrzeniach publicznych oraz pilnością podjęcia działań na terenach zagrożonych społecznie i ekonomicznie.

Od 2018 roku rozpoczęły się prace nad **Etapem 3**, obejmującym pozostałe przestrzenie lokalne, położone we wszystkich 35 dzielnicach Gdańska. Ten etap skutkowało wyznaczeniem ponad 100 przestrzeni lokalnych w całym mieście i zakończył się publikacją **Katalogu GPL** (maj 2023 r.) zawierającego karty z wytycznymi urbanistycznymi dla wybranych przestrzeni w każdej dzielnicy.

Sieć przestrzeni lokalnych w Gdańsku (Zespół Przestrzeni Publicznych i Krajobrazu, BRG).

3. Cel Projektu

Projekt GPL służy wyznaczeniu sieci przestrzeni lokalnych na terenie całego Gdańska (ponad 100 lokalizacji), ocenie potencjałów i wyzwań, określeniu zasad ochrony i kształtowania przestrzeni, ze szczególnym zwróceniem uwagi na walory krajobrazu lokalnego i tożsamości miejsca. W wytycznych także brane pod uwagę są elementy dziedzictwa kulturowego oraz wzmacnianie funkcji integrujących lokalne społeczności.

U podstaw powstania tego projektu leży potrzeba dbałości o przestrzeń, podnoszenia jakości życia mieszkańców oraz konieczność koordynacji działań wielu różnych interesariuszy, programów oraz inicjatyw oddolnych, gdyż poprzez przemyślane wytyczne urbanistyczne dla całości przestrzeni łatwiej zaplanować etapowanie działań i osiągnąć spójny efekt zagospodarowania. GPL w sposób kompleksowy ujmuje wszystkie zagadnienia mające wpływ na ład przestrzenny, funkcjonowanie przestrzeni lokalnych, również z uwzględnieniem terenów prywatnych czy spółdzielni mieszkaniowych. Projekt obejmuje wytyczne urbanistyczne, które stanowią bazę dla planów miejscowych i projektów realizacyjnych. W ten sposób GPL przyczynia się do ochrony, zarządzania i także planowania krajobrazu Gdańska. Dodatkowo projekt zwraca szczególną uwagę na miejsca mniej znaczące, mniej prestiżowe, nieodwiedzane przez turystów tylko służące lokalnym społeczności.

Są to często zaniedbane osiedla modernistyczne, dawne układy wiejskie wciągnięte w granice miasta, obszary historyczne bądź zdegradowane wymagające rewitalizacji i pilnych interwencji przestrzenno-funkcjonalnych. Dzięki GPL takie miejsca posiadają wytyczne do zagospodarowania i mają szansę na odnowę, a lokalne społeczności na integrację w ramach wspólnego działania na rzecz swojego sąsiedztwa.

Dobre praktyki stosowane każdorazowo w wytycznych to m.in.

- dbałość o zachowanie i podkreślenie lokalnego charakteru krajobrazu, otwarć i osi widokowych, dominant i akcentów kompozycyjnych, wartościowych elementów przyrody,
- wprowadzanie rozwiązań bazujących na naturze, w tym błękitno-zielonej infrastruktury, rozwiązań retencji wód opadowych, zachowania i uzupełnienia istniejącego drzewostanu, wyznaczanie stref ekstensywnego utrzymania i użytkowania ograniczającego antropopresję, wyznaczanie stref roślinności spontanicznej, ruderalnej,
- wprowadzanie propozycji zmian w układzie drogowym na rzecz uspokojenia ruchu i tworzenia ulic przyjaznych pieszym i rowerzystom, przestrzeni współdzielonych typu woonerf, dla większego komfortu i bezpieczeństwa mieszkańców,
- edukacja i właściwe komunikowanie przyjętych rozwiązań w drodze dialogu, rozbudowane działania konsultacji społecznych włączające rady dzielnic w kreowanie przestrzeni sąsiedzkich i ochronę krajobrazu lokalnego.

Wrazeniowe szkice koncepcyjne przedstawiające wizję docelowego zagospodarowania przestrzeni lokalnych (Zespół Przestrzeni Publicznych i Krajobrazu, BRG).

4. Wymiar społeczny projektu

Projekt GPL aktywnie włącza do udziału lokalne społeczności (mieszkańców) od samego początku. Już w procesie delimitacji przestrzeni lokalnych dwukrotnie była udostępniona geoankieta skierowana do mieszkańców całego Gdańska, której celem było rozpoznanie miejsc, z którymi mieszkańcy się utożsamiają w swojej dzielnicy czy osiedlu, przestrzeni które są dla nich najważniejsze. Na podstawie wyników ankiet powstała interaktywna i ogólnodostępna mapa z ponad 100 lokalizacjami. W etapach 1, 2 i 3 organizowane były spotkania konsultacyjne z przedstawicielami lokalnych społeczności, łącznie odbyło się ich ponad 60.

Były one prowadzone w formule warsztatowej, a w trakcie pandemii Covid 19 za pomocą spotkań on-line. Proces konsultacyjny każdorazowo kończył się momentem podjęcia pozytywnej opinii bądź uchwały rady dzielnicy. Wówczas karta GPL była udostępniana na stronie BRG w zakładce dedykowanej projektowi oraz w serwisie GeoGdańsk, a także przesyłana do rady dzielnicy.

Zastosowane różne metody dialogu społecznego w projekcie GPL służyły wypracowaniu najlepszych rozwiązań, ale także rozpowszechnianiu wiedzy i edukowaniu mieszkańców Gdańska.

W trakcie spotkań ścierały się różne postulaty, niekiedy sprzeczne ze sobą, które wymagały ze strony autorów merytorycznych argumentów, wyjaśnień i przekonywania. Najczęściej poruszaną kwestią była potrzeba dostępu do miejsc parkingowych kosztem zieleni i jakości przestrzeni, bądź brak zrozumienia konieczności ochrony założeń historycznych czy wprowadzania błękitno-zielonej infrastruktury. Rolą zespołu projektowego było przeprowadzenie uczestników przez cały proces aż do pozytywnego uzgodnienia rozwiązań, co jest kluczowe w dalszym wdrażaniu projektu, mając na uwadze nadrzędny cel GPL.

Na potrzeby propagowania projektu i edukacji mieszkańców został także przygotowany krótki film edukacyjny (załączony do wniosku), który w przystępny sposób tłumaczy proces sporządzania wytycznych GPL, możliwości zastosowania i wdrażania Kart GPL oraz ideę całego projektu.

Rozmowy o zagospodarowaniu przestrzeni lokalnych, nieodłącznie wiążą się z aspektem roli krajobrazu i jego postrzegania, zarówno w skali miasta jak i w skali lokalnej osiedla. I tu ważnym elementem jest rozpoznanie lokalnej tożsamości miejsca i historii, a najlepszą wiedzę o swoim sąsiedztwie mają właśnie mieszkańcy. Zestawienie ich wiedzy i potrzeb z merytoryką projektantów daje wymierne efekty w postaci uzgodnionych i akceptowanych wytycznych oraz zwiększonej świadomości obu stron dialogu.

5. Badania ankietowe

Istotnym źródłem wiedzy dla zespołu projektowego była geoankieta, stworzona specjalnie na potrzeby opracowania Gdańskich Przestrzeni Lokalnych. Ankieta była dostępna od 22 kwietnia do 30 czerwca 2016 roku. W roku 2017, w okresie od 10 maja do 30 czerwca, wznowiono ankietę wzbogaconą o kolejne dwa pytania. W ankiecie (edycja 1 i 2) wzięło udział łącznie 1813 osób.

Respondenci byli proszeni o udzielenie odpowiedzi na kilka krótkich pytań dotyczących najważniejszych, codziennych aktywności (miejsc zakupów, rekreacji, spotkań, itp.) czy elementów, z którymi czują się szczególnie związani, ale również barier w przestrzeni. Zsumowanie wyników obu ankiet dało projektantom istotne wskazówki dotyczące lokalizacji najważniejszych przestrzeni w poszczególnych dzielnicach, a także konieczności wykreowania nowych lub wzmocnienia istniejących przestrzeni lokalnych oraz terenów rekreacyjnych.

6. Metoda sieciowania przestrzeni lokalnych

Na potrzeby opracowania zespołu projektowy stworzył definicję przestrzeni lokalnej:

Przestrzeń lokalna to wielofunkcyjna, różnorodna przestrzeń powszechnie dostępna dla lokalnej społeczności, budująca terytorialną wspólnotę i tożsamość.

Kierując się powyższą definicją wytypowano kilka kryteriów ułatwiających wyodrębnienie w strukturze miasta przestrzenie lokalne i odróżnienie ich od przestrzeni ogólnomiejskich. Są to:

- **obecność mieszkańców**
- **powszechna dostępność piesza dla lokalnej społeczności (10-15 min spaceru)**
- **lokalność usług - przewaga usług dla mieszkańców**
- **powiązanie z terenami zielonymi, rekreacyjnymi**
- **istniejący potencjał i walory krajobrazowe**
- **wskazania mieszkańców w ankiecie internetowej**

Wymienione powyżej kryteria to tzw. kryteria podstawowe, czyli niezbędne do tego by dane miejsce można było wskazać jako przestrzeń lokalną. Wiele z wytypowanych w ramach projektu lokalizacji spełnia te kryteria, ponadto charakteryzuje je wspólna cecha: podstawowa obsługa lokalnej społeczności w zakresie handlu, opieki zdrowotnej, edukacji itp. Są to też miejsca zazwyczaj ściśle powiązane z lokalizacją przystanków komunikacji miejskiej, gdzie mieszkańcy w drodze z przystanku do domu załatwiają podstawowe sprawunki. Natomiast by dana przestrzeń była miejscem „żywym”, pełnym ludzi, musi spełniać dodatkowe kryteria, które będą stanowić o jej atrakcyjności i są to:

- **czytelne powiązania z otoczeniem (innymi elementami przestrzennymi dzielnicy/osiedla),**
- **program dostosowany do potrzeb różnych grup wiekowych i społecznych,**
- **niepowtarzalny charakter budujący lokalną tożsamość oparty na wartościach krajobrazu lokalnego,**
- **odpowiednie urządzenie z priorytetem dla ruchu pieszego, skłaniające do zatrzymania się na dłużej (ławki, mała architektura, oświetlenie, zadbana zieleń),**

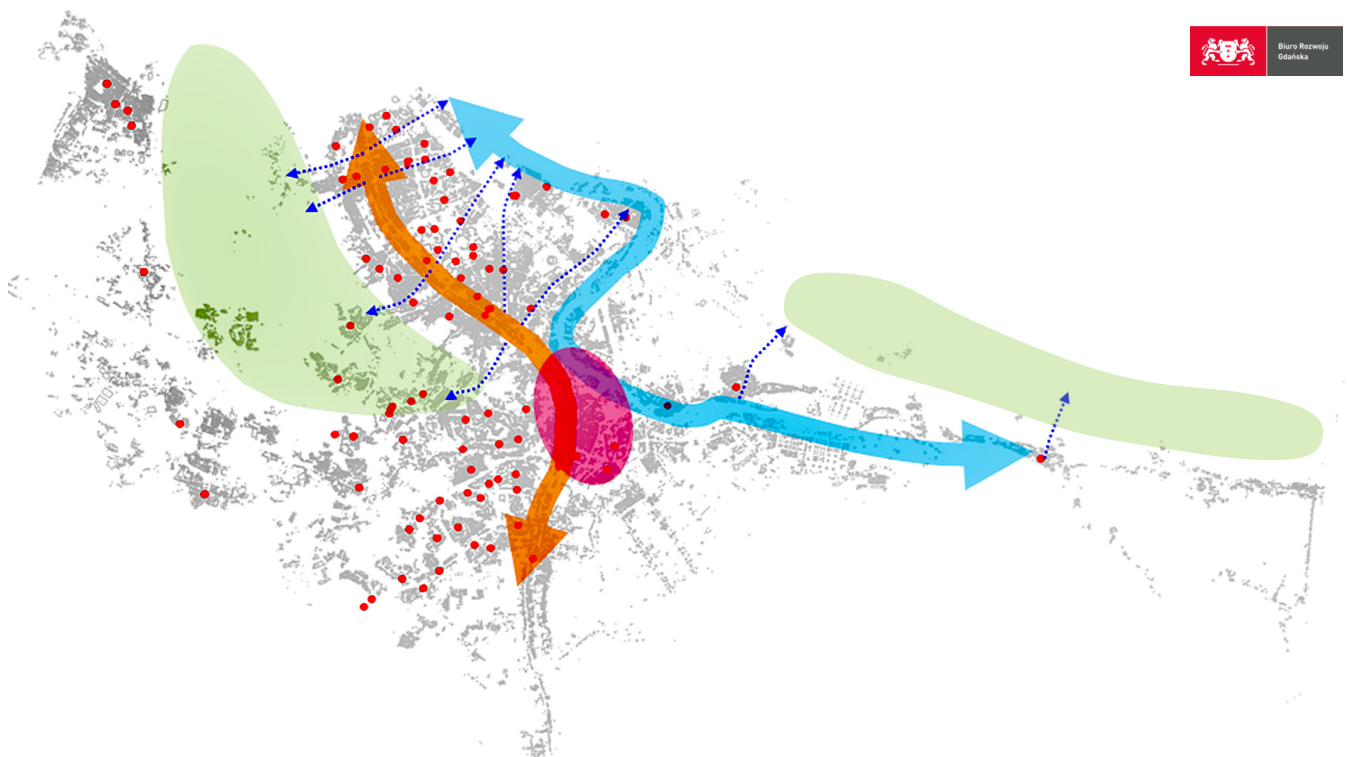
Dlatego celem projektu jest wzmocnienie we wskazanych przestrzeniach lokalnych wyżej wymienionych cech poprzez kształtowanie ich w oparciu o lokalne potencjały, historyczne uwarunkowania, wartości krajobrazu i potrzeby lokalnych społeczności.

7. Struktura Przestrzeni Publicznych Gdańska – IDEA I MODEL

Na potrzeby opracowania stworzono także wizję funkcjonowania i dalszego kreowania przestrzeni publicznych w Gdańsku, która opiera się na zasadzie pasmowego rozwoju miasta.

Koncepcja nawiązuje do naturalnych uwarunkowań wpływających na rozwój Gdańska: krawędzi wysoczyzny Gdańskiej i Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego, które zdeterminowały pasmowy i tarasowy układ miasta, a także do układu rzek Martwej i Śmiałej Wisły oraz Opływu Motławy płynących przez miasto. Koncepcja nawiązywała również do kierunków zawartych w Studium z 2007 r. oraz 2018 r., gdzie za główną oś krystalizującą miasto uznano Centralne Pasmo Usługowe, położone wzdłuż Al. Grunwaldzkiej. Wymienione naturalne uwarunkowania z jednej strony wymusiły pasmową strukturę miasta, ale z drugiej strony stanowią jego ogromny potencjał. Pomiędzy lasem a wodą ukształtowało się miasto i jego najważniejsze przestrzenie publiczne:

1. **PASMO MIEJSKIE** – pasmo miastotwórcze skupiające przestrzenie ogólnomiejskie, skoncentrowane wzdłuż głównej osi miasta (Al. Grunwaldzka, Podwale Grodzkie, Wały Jagiellońskie, Okopowa, Trakt Św. Wojciecha). W tym paśmie wykształcił się dość czytelny układ przestrzeni publicznych w Oliwie, Wrzeszczu i Śródmieściu.
2. **PASMO WODNE** – pasmo rekreacyjne o turystycznym znaczeniu, integrujące przestrzenie publiczne ogólnomiejskie i lokalne (np.: ogólnomiejskie bulwary i przystanie żeglarskie Głównego Miasta oraz lokalne przestrzenie nabrzeżne – rekreacyjne takie jak na Przeróbce, Stogach, w Nowym Porcie).
3. **ZWORNIK METROPOLITALNY** – spaja oba pasma, obszar centralny – to jednocześnie najstarsza część historycznego Gdańska, gdzie kumulują się najistotniejsze wartości miasta związane z jego tożsamością: *serce miasta*.

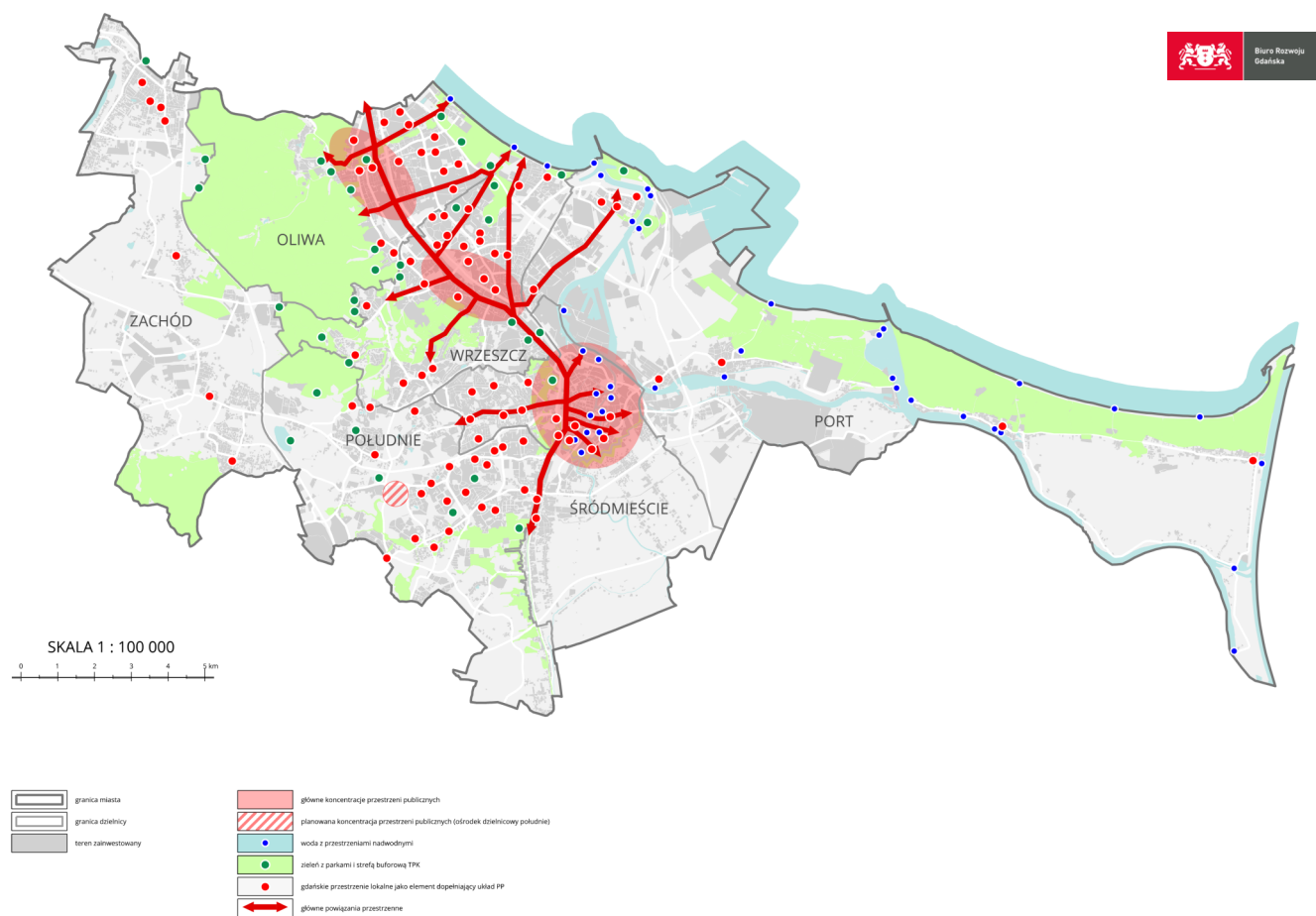

Schemat struktury przestrzeni publicznych w Gdańsku. Kolor pomarańczowy: pasmo miejskie, kolor niebieski: pasmo wodne, kolor różowy: zwornik-serce miasta, kolor zielony: Trójmiejski Park Krajobrazowy oraz lasy nadmorskie, kolor granatowy: główne powiązania poprzeczne, kolor czerwony: lokalne przestrzenie publiczne (Zespół Przestrzeni Publicznych i Krajobrazu, BRG).

Powyższe trzy główne elementy struktury ogólnomiejskich przestrzeni publicznych Gdańska zostały uzupełnione ponad 100 lokalizacjami przestrzeni lokalnych (czerwone punkty) oraz ważniejszymi powiązaniami poprzecznymi łączącymi Pasma Miejskie z Pasmem Wodnym oraz pasem Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego (granatowe strzałki).

Na bazie ideowego schematu stworzono następnie model struktury przestrzeni publicznych Gdańska.

Model odwzorowuje pięć podstawowych warstw budujących charakter przestrzeni publicznych Gdańska. Szkielet miasta stanowią główne koncentracje przestrzeni publicznych o charakterze miejskim i powiązania przestrzenne pomiędzy nimi oraz wodą i zielenią. Warstwy dopełniające to schemat układu wodnego wraz z przestrzeniami nadwodnymi oraz schemat struktury zieleni wraz z ważniejszymi parkami i strefą buforową TPK. Uzupełnieniem całego systemu jest warstwa przestrzeni lokalnych występujących na całym obszarze miasta (czerwone punkty na ilustracji poniżej), związanych z miejscem zamieszkania i bezpośrednim sąsiedztwem. Wszystkie warstwy wzajemnie się przenikają i uzupełniają tworząc tkankę miejską. Każda warstwa ma inny wymiar tożsamości i krajobrazu: od tożsamości istotnej dla całego miasta (przestrzenie publiczne w paśmie miejskim) po tożsamość ważną dla lokalnej społeczności (przestrzenie lokalne).

Model struktury przestrzeni publicznych w Gdańsku (Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego m. Gdańska, 2018 r. BRG)

8. Metoda analizy przestrzeni lokalnej

Przyjęta metoda bazuje na tradycyjnej analizie urbanistycznej oraz doświadczeniu eksperckim nabytym w trakcie wielokrotnych wizji w terenie. Badanie przestrzeni publicznych podzielone na poszczególne aspekty przestrzenno-funkcjonalne prowadzi do wyznaczenia sieci przestrzeni publicznych. Następnie w oparciu o analizę lokalnych i ponadlokalnych uwarunkowań oraz kreację określa się kierunek rozwoju.

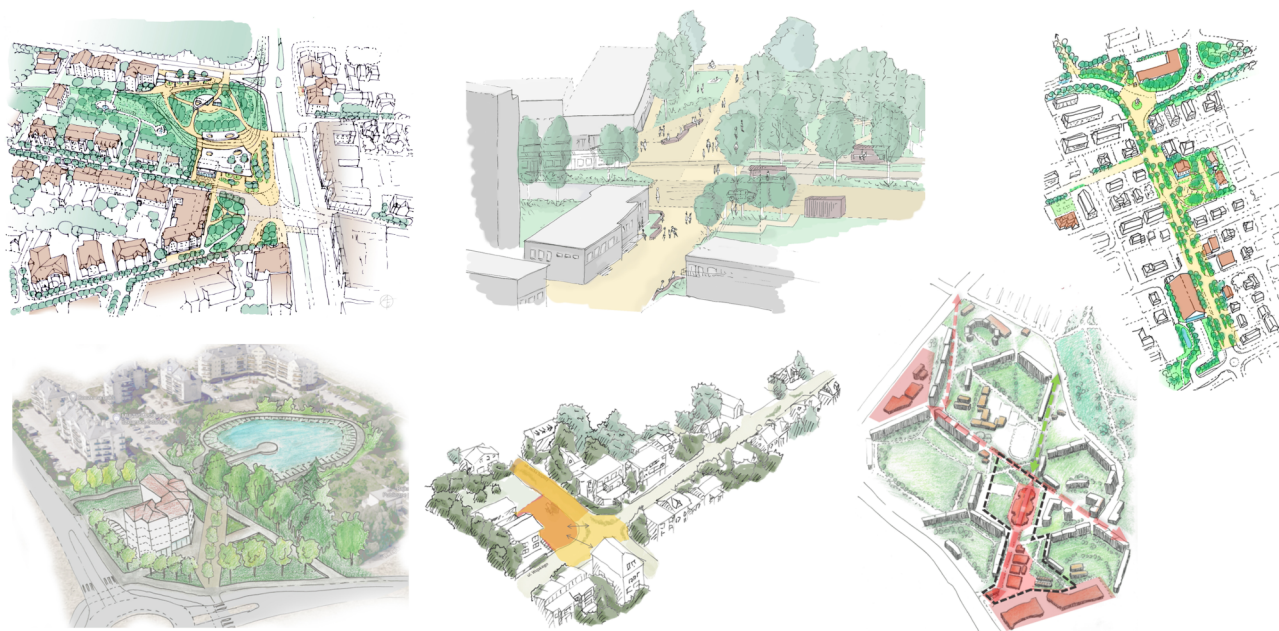
Prowadzone analizy podzielono na trzy części:

1. Część 1: Analiza urbanistyczna:
 - a) analiza istniejącego natężenia ruchu,
 - b) inwentaryzacja istniejących usług,
 - c) badanie uwarunkowań historycznych,
 - d) analiza krajobrazowa
 - e) badanie powiązań przestrzennych,
 - f) analiza wyników ankiety internetowej,
 - g) stworzenie schematu istniejących przestrzeni publicznych.
2. Część 2: ocena (diagnoza):
 - a) zastosowanie uproszczonej analizy SWOT: mocne strony – słabe strony – szanse, zagrożenia,
 - b) badanie powiązań z programami miejskimi, badanie lokalnych potencjałów,
 - c) ocena walorów lokalnego krajobrazu
 - d) stworzenie schematu kierunków rozwoju przestrzeni publicznych.
3. Część 3: Wytoczne do projektów:
 - a) wytyczne kształtowania krawędzi przestrzeni lokalnej,
 - b) wytyczne dotyczące programu usługowego i zapewnienia potrzeb mieszkańców,
 - c) wytyczne kształtowania kompozycji struktury zabudowy i powiązań wewnętrznych i zewnętrznych,
 - d) wytyczne kształtowania krajobrazu lokalnego,
 - e) wytyczne dotyczące programu rekreacyjno-sportowego i dostępności do zieleni,
 - f) wytyczne ochrony dziedzictwa historycznego,
 - g) wytyczne dotyczące możliwości inwestycyjnych

Szczególne znaczenie w analizie urbanistycznej ma badanie natężenia ruchu pieszego i jego charakter (aktywność konieczna, opcjonalna). To, gdzie pojawiają się mieszkańcy i w jaki sposób użytkują przestrzeń daje projektantom najważniejsze informacje co do struktury i zasięgu przestrzeni publicznych danej dzielnicy, a także daje obraz roli ruchu pieszego w danej przestrzeni.

Badania natężenia ruchu pieszego wykonywane były podczas kilkunastu wizyt w terenie, w godzinach porannych i popołudniowych. W projekcie nacisk położono na udogodnienia dla pieszych: spowolnienie ruchu kołowego lub jego eliminację w miarę możliwości oraz poprawę urządzenia pasów drogowych poprzez: wyniesione przystanki komunikacji, wyniesione przejścia piesze, przestrzenie typu shared space czy woonerf, reorganizację parkowania, poszerzenie przestrzeni dla pieszych, czytelne oznakowanie. Istotną kwestią w kontekście ruchu pieszego było czytelne powiązanie poszczególnych przestrzeni lokalnych dzielnicy w system w taki sposób by wyeliminować utrudnienia i bariery dla użytkowników. W terenie zwracano również uwagę na jakość nawierzchni przestrzeni dla pieszych, która powinna być równa i powinna mieć elementy ułatwiające ruch osób z ograniczeniami w poruszaniu się. Niewskazane jest stosowanie nawierzchni z tzw. kocich łbów lub tłucznia granitowego. Wzbogacenie systemu lokalnych przestrzeni ma się odbywać poprzez wprowadzenie odpowiedniego wyposażenia w małą architekturę typu: ławki, przysiadaki, stołki, śmietniki, oświetlenie oraz zieleni. Dla jakości przestrzeni publicznej ważne są również elewacje budynków tworzących jej krawędzie. Dlatego w projekcie GPL określano każdorazowo budynki do modernizacji, estetyzacji elewacji, a także konieczność przebudowy „ślepych” parterów obiektów usługowych w celu ich otwarcia na przestrzeń publiczną i aktywizacji.

W kontekście jakości przestrzeni zwracano uwagę również na przypadkowe i niekorzystne lokalizacje śmietników wspólnot mieszkaniowych i proponowano zmianę lokalizacji lub odpowiednią obudowę i ekranowanie zielenią. Dla jak lepszego funkcjonowania systemu przestrzeni proponowano program funkcjonalny odnoszący się do przestrzeni oraz budynków gminnych, dla których wskazywano preferowaną funkcję np. społeczną, gastronomiczną itp.

Analizy przestrzenno-funkcjonalne na potrzeby kształtowania wytycznych GPL (Zespół Przestrzeni Publicznych i Krajobrazu, BRG)

Projekt skupia się także na wdrażaniu elementów błękitno-zielonej infrastruktury i rozwiązań bazujących na naturze (nature based solutions). Celem jest zwiększanie lokalnej odporności na zmiany klimatu poprzez zapewnienie dostępności do zieleni w każdej dzielnicy, zwiększenie pokrycia koronami drzew, poprawę retencji wód opadowych.

9. Wdrażanie

Gdańskie Przestrzenie Lokalne to opracowanie strategiczne, wyznaczające kierunki ochrony i kształtowania przestrzeni lokalnych w Gdańsku. Dzięki konsultacjom i warsztatom inicjowane są procesy zmierzające do realizacji poszczególnych przestrzeni lokalnych. Wypracowana ścieżka postępowania, angażująca społeczności lokalne oraz jednostki miejskie, wpisuje Gdańskie Przestrzenie Lokalne w nurt urbanistyki operacyjnej.

Kluczową kwestią dla powodzenia całego procesu poprawy wizerunku przestrzeni lokalnych jest wielopoziomowa współpraca poszczególnych interesariuszy: jednostek miejskich, rad dzielnic, organizacji pozarządowych, zarządów spółdzielni mieszkaniowych.

Materiał zawarty w Katalogu GPL należy traktować jako zbiór ogólnych wytycznych urbanistycznych, pomocnych przy precyzowaniu np. warunków do przetargu na szczegółowe opracowania czy wniosków do Budżetu Obywatelskiego / Zielonego Budżetu. Wytyczne urbanistyczne dają jednak możliwość zabezpieczenia kluczowych elementów przestrzennych i krajobrazowych. Wypracowana metoda działania pokazuje, że GPL stanowi bazę dla jednostek miejskich, ale także wsparcie dla mieszkańców. Wytyczne GPL są także wkładem do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznych i krajobrazu lokalnego.

W roku 2026 minęło 10 lecie projektu, czas który pozwala na realną ewaluację projektu. Ewaluacja wykazała, że GPL w ciągu ostatnich 5 lat stanowił bazę dla ponad 50 projektów B.O. oraz 10 uchwalonych planów miejscowych, których ustalenia w postaci prawa miejscowego trwale usankcjonowały wytyczne GPL. Stąd projekt koncentruje się jednocześnie na wszystkich trzech aspektach: ochronie, zarządzaniu i planowaniu krajobrazu Gdańska. Ponadto karty GPL były podstawą dla zaprojektowania i realizacji 4 przestrzeni lokalnych w Gdańsku, które zostały oddane do użytku.

GPL wdraża politykę miasta w zakresie kształtowania krajobrazu wyrażoną w dokumentach takich jak: Strategia Rozwoju Gdańsk 2030 Plus, Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego m. Gdańska, Miejski Plan Adaptacji do zmian klimatu. A także politykę publiczną określoną w Europejskiej Konwencji Krajobrazowej i Nature Restoration Low czy w przepisach krajowych zawartych m.in. w ustawie o ochronie przyrody i ustawie krajobrazowej, czy w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz ustawie o rewitalizacji.

Projekt jest realizowany na terenie Gdańska, ale jego zasięg edukacyjno-promocyjny jest rozpowszechniany w kraju na licznych branżowych konferencjach i seminariach. Jego wartość polega na myśleniu o krajobrazie miasta od ogółu do szczegółu, czyli od wyznaczenia sieci przestrzeni lokalnych, po analizy całych obszarów, osiedli i dzielnic, po opracowanie wytycznych dla konkretnych lokalizacji. Metodologia prac jest uniwersalna i może być zastosowana w każdym mieście.

W ramach GPL została także nawiązana współpraca z Wydziałem Architektury Politechniki Gdańskiej oraz z Akademią Sztuk Pięknych w Gdańsku. W ramach tej współpracy studenci wykonują projekty wskazanych w GPL przestrzeni, w oparciu o wytyczne urbanistyczne, wsparte konsultacjami z projektantami z Biura Rozwoju Gdańska.

Od 10 lat trwania projekt GPL wielokrotnie był prezentowany na różnych konferencjach i szkoleniach.

Wymierne efekty projektu w odniesieniu do krajobrazu to:

- **ustalenie zasad kształtowania krajobrazu lokalnego** w postaci wytycznych urbanistycznych dla ponad 60 przestrzeni lokalnych, w tym dla obszarów objętych Gminnym Programem Rewitalizacji i obszarów zdegradowanych,
- **realizacja projektów** w ramach Gminnego Programu Rewitalizacji w oparciu o wytyczne GPL, które były także podstawą dla konkursów urbanistyczno-architektonicznych i postępowań przetargowych,
- **utrwalenie wytycznych** GPL w postaci prawa lokalnego w 10 miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego,
- **realne wykorzystanie** GPL przez mieszkańców składających wnioski do Budżetu Obywatelskiego w oparciu o wyznaczone w projekcie lokalizacje oraz karty z wytycznymi (ponad 50 wniosków w oparciu o GPL, z czego 29 wybranych do realizacji),
- **realizacja i oddanie do użytku 4 przestrzeni lokalnych** w oparciu o wytyczne GPL,
- **edukacja mieszkańców** podczas ponad 60 spotkań konsultacyjnych, na których prezentowane są dobre praktyki, rozwiązania bazujące na naturze, wyjaśniane są skutki zmian klimatu i konieczne działania adaptacyjne, wyjaśniane są zasady ładu przestrzennego i dbałości o krajobraz lokalny osiedli, dzielnic i miasta,
- **koordynacja działań** międzyjednostkowych w trakcie opiniowania i uzgadniania przyjętych rozwiązań – zwiększenie skuteczności działań i długofalowego planowania,
- **transparentność procesu** m.in. poprzez konsultacje społeczne, geoankietę, udostępnienie interaktywnej mapy z opracowanymi lokalizacjami na ogólnodostępnym serwisie GeoGdańsk, a także na stronie Biura Rozwoju Gdańska.

10. Wnioski

Projekt Gdańskie Przestrzenie Lokalne (GPL) pokazuje, że jakość krajobrazu można skutecznie podnosić poprzez długofalowe, strategiczne działania łączące wiedzę ekspercką z aktywnym udziałem społeczności lokalnych. Integrując ochronę krajobrazu, planowanie przestrzenne i współzarządzanie, GPL stworzył spójne ramy dla poprawy lokalnych przestrzeni publicznych przy jednoczesnym zachowaniu unikalnej tożsamości gdańskich dzielnic.

W ciągu ostatniej dekady projekt ewoluował od wizji strategicznej do praktycznego narzędzia planistycznego, które wspiera polityki miejskie, ukierunkowuje inwestycje publiczne oraz umożliwia mieszkańcom współtworzenie otoczenia, w którym żyją na co dzień. Jego wymierne rezultaty, wraz z możliwością przeniesienia wypracowanej metody, pokazują, że wysoką jakość lokalnych krajobrazów można osiągnąć poprzez dialog, współpracę interdyscyplinarną i konsekwentną realizację działań.

Jako model planowania krajobrazu w skali lokalnej, Gdańskie Przestrzenie Lokalne dowodzą, że wzmacnianie dzielnicowych przestrzeni publicznych przyczynia się nie tylko do tworzenia atrakcyjniejszego środowiska miejskiego, lecz także do większej spójności społecznej, odporności klimatycznej oraz silniejszego poczucia miejsca. Metodologia opracowana w ramach projektu może zostać łatwo dostosowana i zastosowana przez inne miasta, które dążą do poprawy jakości i zrównoważonego zagospodarowania przestrzeni publicznych.